

sættelsestiden blev Arne Sørensens kulmination. Forholdene var da så usædvanlige, at en type som Arne Sørensen fik udfoldelsesmuligheder i et spil mod de etablerede partier og disses forhandlingspolitik over for besættelsesmagten. Arne Sørensen udfoldede en rastløs og frygtløs virksomhed, men selv om bogen er en vennebog, lægger forfatteren dog ikke skjul på Arne Sørensens brist som partileder: »Det var et særligt træk i hans karakter, at han stadig var på vej mod nye positioner« (s. 90). Med andre ord var han for ustadig, ligesom han også kunne slå for store brød op (s. 105).

Forfatteren gør næsten intet ud af Arne Sørensens virke som folketingsmand og minister i befrielsesregeringen, men søger hele tiden især ved hjælp af Arne Sørensens skrifter at gengive og forklare Arne Sørensens meninger. Nogen tilfredsstillende forklaring for hans brud med Dansk Samling gives ikke. Desværre er bogen helt uden dokumentation, hvad der forringer dens værdi. Det er overmåde ærgerligt, da det havde været nemt for forfatteren at angive sine kilder. Personindekset rummer formentlig kun halvdelen af bogens personer, udvalgt efter uigennemskuelige principper, da centrale skikkelser er udeladt, perifere medtaget.

Nogle vil måske spørge, om der er rimelighed i at udsende et to-bindsværk om Arne Sørensen, når så mange betydelige politikere ikke er biograferet. Bortset fra, at Arne Sørensens virke efter krigen (som turistfører for amerikanere osv.) i grunden er temmelig uinteressant, er denne kritik over for forfatteren ubillig. Arne Sørensen var i 15 år en sådan »uromager« i dansk politik og åndsliv, at hans virke fortjener at fastholdes. Erik Halvorsens bog opfylder ikke kriterierne for en kritisk-historisk biografi, dertil er

hans beundring for Arne Sørensen for stor, men andet bind giver især i sammenfatningen »Et menneske med mange sind« (s. 153-172) alligevel en værdifuld analyse af Arne Sørensens karakter og holdninger. Efter læsningen af bogen forstår man ham bedre, selv om fuldkommen klarhed over hans hensigter ikke er tilvejebragt. Måske kendte han dem knap nok selv.

Tage Kaarsted

Harly Foged: *Danske landsknægte: SS-soldat.* (Forlaget Zac 1983). 84 s., 98,- kr.

Denne beretning bygger angiveligt på optegnelser af frikorpsmanden Svend Aage »Sværdborg« Jensen fra 1947-50 om fire års krigstjeneste og to års fængsel. Det står dog ikke klart, hvorledes beskaffenheden af optegnelserne er, eller hvorledes Harly Foged (der er journalist på Ugens Rapport) har bearbejdet dem. Bogen fremkommer som første bind af en serie om danske landsknægte, hvilket ikke lyder appetitligt. Men landsknægt er en passende betegnelse på »Sværdborg«. Født i et landarbejderhjem i Sydsjælland, selv landarbejder og herregårdsdaglejer, yngst blandt 6 børn, lod han sig hverve 1941, 21 år gammel. Selv angiver han antikommunisme som bevæggrund, men rodløshed og eventyrlyst synes også at have spillet en rolle.

Det er den menige soldat med maskingeværet, man her møder. Overblik over kamphandlingerne har han af gode grunde ikke. Han bestrider krigens fæle håndværk, har sine få, noget rå glæder i samvær med kammeraterne og løber lejlighedsvis ind i Svejkagtige situationer. Svend Aage Jensen var – om man så må sige – så heldig at blive slemt såret flere gange. Det førte ham rundt i Europa i disse kaotiske år, men

han vendte altid tilbage til østfronten og var med til de sidste dage i Berlin. Han kan dog ikke bidrage med ny viden om forholdene.

Mest interessant er hans skildring af tiden efter krigen: fange hos russerne (der ikke regnede med, at han kunne være SS-soldat med sine kun 166 cm), fange hos englænderne, omflakker i Sydtykland i sommeren 1945, fange hos amerikanerne, indtil han blev udleveret til det hjemlige retsopgør; det kostede ham 15 måneder som »lands-sviger«, en åbenbar absurditet, som politikere og retsvæsen må tage ansvaret for.

Ib Gejl

Bent Fausing: *Danmarksbilleder – i massekulturen 1944-1946*. (Gyldendal, 1981). 281 s.

Denne bog er prætentios i sit anlæg. Dens hensigt er angiveligt at skildre *massekulturen* i overgangen mellem besættelse og befrielse, at aflæse tidens *social-psykologiske* reaktionsmønstre. At bogen hedder *Danmarksbilleder* har endvidere en dobbelt betydning, der dels sigter til konkrete billeder som analyseobjekter, dels til billeddannelserne i individernes bevidsthed i det pågældende tidsrum. Alt i alt bliver der tale om, at bogen indeholder en billedanalyse, en trivialanalyse, en litteraturanalyse og en socialhistorisk analyse.

Bogen er lige så diffus som anlægget til den. Opdelt i to hovedafsnit, *Befrielsen* og *Besættelsen* er den nærmest en samling essays af vekslende omfang og kvalitet, nogle ret ufærdige og nærmest reflekterende, andre stærkt politiserende/moraliserende.

I en almindelig anmeldelse kan man ikke tage detaljeret stilling til Fausings billedanalyser, da man jo dårligt kan

fremlægge analyseobjekterne. Det kunne imidlertid være ønskeligt med en mere omfattende stillingtagen til den megen analyse af fortidens billeder, der udføres af folk uden for historikernes kreds. I det foreliggende (og andre) tilfælde er spørgsmålet, om de meget subjektive elementer, der indgår i analyserne, ikke kolliderer med billedernes udsagn. Eller for at citere kunsthistorikeren Lise Gotfredsen, der i sit præcise opgør med analysemagere advarer imod, at man »ender med at læse færdige resultater ind i billederne i stedet for at læse ærligt ud af dem«. (Kursiv 2/1983, s. 73). Dette forhold forstærkes i nærværende tilfælde af forfatterens tilbøjelighed til at fastslå, at hvad der *ikke* er i billeder, skyldes fortrængninger.

Forfatteren er i det hele kontrafaktisk teoretiserende: »(Rets)opgøret kunne have været brugt til at sætte besættelsesmagten, national-socialismen i forbindelse med den kapitalistiske produktion som sådan og derved fascismens mulige forbindelse til efterkrigstiden«. Nej, det kunne det netop ikke i Danmark, hvor kun få forbandt de to begreber, og hvor endnu færre ønskede den »demokratiudvidelse« for at bruge et andet af forfatterens udtryk, som man fik i østeuropæiske lande under sovjetisk overvågning.

Videre reflekterer Bent Fausing over USA's »imperialistiske førerstilling« efter 1945. Den gik ikke så meget på landerobringer, men på bemægtigelsen af bevidstheden. Herved »føltes herredømmet ikke som en direkte, fysisk undertrykkelse..... men tog sig i stedet ud som behagelig, selvvalgt og berigende adspredelse«. Man kan jo næsten ikke forlange mere af en imperialisme, men her fører det for forfatteren direkte ind i den hæslige »vareofentlighed«, hvor det private forbrug opdyrkes i spekulationsøjemed. En si-